

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหน่วยการเรียนรู้ จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การพัฒนาหลักสูตร เป็นแนวทางประกอบการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
- 1.5 กระบวนการการพัฒนาหลักสูตร
- 1.6 การประเมินหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- 2.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.2 ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

3-1 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2
(ป.4-ป.6) สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

4. ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสระแก้ว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นคำกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาว่าจะเป็นไปในทิศทางใด เป็นสิ่งที่มี
ความสำคัญและเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตร
แตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็น ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน หรืออีกนัยหนึ่ง หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ในการเรียนทั้งมวลที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ประการ คือ รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอนรายวิชาที่สอนให้กับเด็ก รายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอนและการวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะขึ้นไว้

เกษม มีจันทร์ (2541, หน้า 11) กล่าวว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนรวมทั้งการใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ และการประเมินผลเป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่โรงเรียนพึงปรารถนา

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 6 - 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ความหมาย คือ

1. หลักสูตร คือ กรอบหรือแนวทางที่จะนำมาใช้ในการสอน การอบรมและการฝึกงาน
2. หลักสูตรเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ร่วมกับสิ่งอื่นเสมอ เช่น หลักสูตรต้องอยู่ร่วมกับการสอนและการสอบ

3. การให้ความหมายของหลักสูตรหลากหลายกันออกไป เนื่องจากผู้ให้ความหมายยึดติดอยู่กับสิ่งใด เช่น จะยึดอยู่กับความมุ่งหมาย องค์ประกอบของหลักสูตรหรือโครงสร้างของหลักสูตร

นอกจากนี้ ทาบา (Taba, 1962, p. 11 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและจัดเนื้อหา วิธีจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 79 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ให้ความหมายของหลักสูตรว่าหลักสูตร เป็นสิ่งที่เด็กต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้กำกับและวางแผนเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 4) หลักสูตร คือประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

แซส (Zais, 1976, p. 3 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 4) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายกว้าง ๆ อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก หลักสูตร คือ เครื่องชี้ทางให้เห็นแผนการศึกษาของผู้เรียน ประการที่ 2 หลักสูตร คือ เครื่องมือซึ่งขอบข่ายของการศึกษา

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 5–6 อ้างถึงใน รุจิร ภูสาระ, 2545, หน้า 3) ได้นำคำนิยามของหลักสูตรมาเรียบเรียง ดังนี้

หลักสูตร คือ

1. สิ่งที่ใช้ในการสอน
2. ชุดวิชาที่เรียน
3. เนื้อหา
4. โปรแกรมการเรียน
5. ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน
6. ลำดับของกระบวนการวิชา
7. จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ
8. กระบวนการวิชาที่ศึกษา
9. ทุกสิ่งที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียน การแนะแนวและ
10. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
11. สิ่งการสอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด
12. ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
13. ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
14. ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ แผนการเรียนรู้ รายวิชาทุกอย่างที่โรงเรียนจัดและวางแผนให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่โรงเรียนกำหนดไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ ดังนี้ วิจิต สุรัตน์เรืองชัย (2540, หน้า 26) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ปรัชญาหรืออุดมการณ์ทางการศึกษาของชาติบรรลุผล
2. เป็นหลักหรือแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์
3. เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง

สันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า 9 - 10) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติ
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันในระดับต่าง ๆ
5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก ควบคุมดูแล ติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายจัดการศึกษาของรัฐบาล
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามความมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดรูปร่างของสังคมในอนาคต
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะเป็นตัวชี้บ่งถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย มีผู้ให้แนวคิดในเรื่ององค์ประกอบของหลักสูตร ไว้หลายลักษณะ ดังเช่น

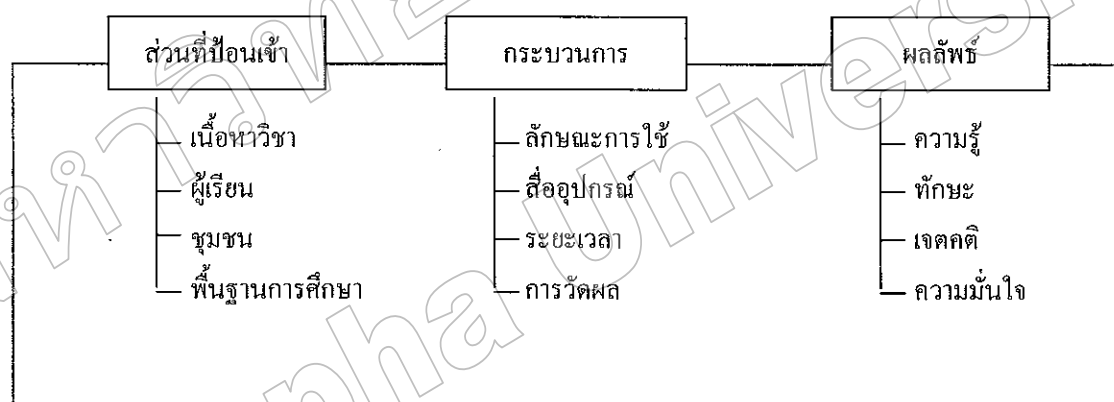
ทาบา (Taba, 1962, pp. 422 – 423 อ้างถึงใน รุจิร ภู่อาระ, 2545, หน้า 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามี 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา

เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1968, p. 1 อ้างถึงใน รุจิร ภู่อาระ, 2545, หน้า 8) กล่าวว่าโครงสร้างของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมาย ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1968, p. 108 อ้างถึงใน รุจิร ภู่อาระ, 2545, หน้า 9) เป็นผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบคือส่วนที่ป้อนเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งแสดงตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างของหลักสูตรเชิงระบบ ของโบแชมพ์

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 8 - 9) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชา เนื้อหา จุดประสงค์ของการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน การประเมินผล วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 49 - 50) ได้กล่าวว่างค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร หนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียน ระบบการประเมินผลการศึกษา แนวการสอน ผู้สอน กิจกรรมการจัดประสบการณ์ และสื่อการเรียนการสอน

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 15) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ คือ จุดประสงค์ เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ วิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์การสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

จากแนวคิดในเรื่ององค์ประกอบของหลักสูตร ดังกล่าวสามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ได้ว่า ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลากหลาย ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521, หน้า 9) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู สื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

วิชิต สุรัตน์เรืองชัย (2540, หน้า 30) การพัฒนาหลักสูตร คือ กระบวนการที่จะทำให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่สมบูรณ์ ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการวางแผนหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพและการปรับปรุงหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา ซึ่งเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีหลายขั้นตอน

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 334) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ กระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผลเพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริงหรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

ทาบ (Taba, 1962, p. 454 อ้างถึงใน พิศมัย ธิเถแก้ว, ม.ป.ป., หน้า 25) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการเปลี่ยน ปรับปรุงหลักสูตรอันเดิม ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดหมาย วิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแนวคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ที่ได้กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการปรับปรุง เพิ่ม ลด ขยาย เปลี่ยนแปลง เสริมสร้างหลักสูตรเดิมให้สมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งในงานวิจัยของผู้วิจัยนี้ การพัฒนาหลักสูตร คือ การนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น สภาพความจริงของชุมชน สังคม ผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ

กระบวนการการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนวคิดและรูปแบบกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรไว้หลากหลายแนวทาง เช่น

ทาบ (Taba, 1962 อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล, ปราณี สังขะตะวรรณ และ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต, 2545, หน้า 8-11) นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกัน ให้ความเห็นสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเอง โดยยึดหลักการดำเนินการจากระดับล่างหรือระดับรากหญ้า ทาบมีความเชื่อว่าครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรงควรจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเอง มากกว่าส่วนกลางหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นผู้จัดทำและจัดส่งมาให้ และกล่าวว่าครูควรจะมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากการสร้างหน่วยการเรียนการสอนในเนื้อหาเฉพาะสำหรับเด็กในโรงเรียนก่อน ทาบได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งสามารถปรับใช้กับบริบทของประเทศไทย ดังนี้

1. การผลิตหน่วยการเรียนการสอนหรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา การดำเนินการจะเป็นไปในลักษณะนำร่องกระบวนการจัดทำหลักสูตรในลักษณะหน่วยการเรียนหรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา มีกิจกรรมดำเนินการ 8 ประการดังนี้

- 1.1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ในขั้นนี้คณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียนจะสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากช่องว่างจุดบกพร่องและความหลากหลายแห่งภูมิหลังของนักเรียน

1.2 การกำหนดจุดหมาย ภายหลังจากได้วิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนแล้ว ผู้วางแผนหลักสูตรจะช่วยกันกำหนดจุดหมายที่ต้องการ

1.3 การเลือกเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือหัวข้อเนื้อหาที่จะนำมาศึกษาได้มาโดยตรงจากจุดหมาย คณะผู้จัดทำหลักสูตรไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาจุดหมายในการเลือกเนื้อหาเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาความสอดคล้องและความสำคัญของเนื้อหาที่เลือกด้วย

1.4 การจัดเนื้อหา เมื่อได้เนื้อหาสาระแล้ว งานขั้นต่อไปคือการจัดลำดับเนื้อหา ซึ่งอาจจัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยากหรืออาจจัดตามลักษณะหรือธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ การจัดเนื้อหาที่เหมาะสมควรจะสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียนและระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกวิธีการหรือยุทธวิธีที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับเนื้อหาได้ นักเรียนจะทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักวางแผนหลักสูตรและครูเป็นผู้เลือก

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้ตัดสินใจวิธีการที่จะจัดและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรมในขั้นนี้ครูจะปรับยุทธวิธีให้เหมาะสมกับนักเรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูรับผิดชอบ

1.7 การกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินและวิธีการในการประเมิน ครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องประเมินและตรวจสอบให้ได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวบรรลุจุดหมายหรือไม่ ครูผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคหรืออย่างหลากหลายเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของ ผู้เรียน และให้สามารถบอกได้ว่าจุดหมายของหลักสูตรได้รับการตอบสนองหรือไม่

1.8 การตรวจสอบความสมดุลและระดับขั้นตอน ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องมุ่งเน้นที่การจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้ให้คงเส้นคงวาและสอดคล้องภายในตัวหลักสูตรเอง การดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดความสมดุลในเนื้อหา

2. การนำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้ไปทดลองใช้ เมื่อคณะผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้จัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรในรูปของสื่อหรือบทเรียนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว คณะครูก็จะนำเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นไปทดลองสอนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบ มีการสังเกต วิเคราะห์ และเก็บรวบรวมผลการใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกัน ในขั้นตอนนี้จะต้องปรับหน่วยการเรียนรู้หรือหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยพิจารณาความ

สอดคล้องระหว่างความสอดคล้องของผู้เรียนกับทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่และกับพฤติกรรมการสอนของครู มีการรวบรวมข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองไว้ในคู่มือครู เพื่อที่จะใช้เป็นข้อสังเกตและแนวทางที่จะช่วยให้ครูได้จัดกิจกรรมการสอนอย่างรอบคอบ

4. การพัฒนากรอบงาน ภายหลังจากจัดทำทเรียนหรือหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ จำนวนหนึ่งแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตรวจสอบหลักสูตรและสื่อในแต่ละหน่วยหรือแต่ละรายวิชาในประเด็นของความเหมาะสมและความเพียงพอของขอบข่ายเนื้อหา และความเหมาะสมของการจัดลำดับเนื้อหา ครูหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรจะต้องรับผิดชอบจัดทำหลักการและเหตุผลของหลักสูตรโดยดำเนินการผ่านกระบวนการการพัฒนากรอบงาน

5. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้และเผยแพร่ เพื่อให้ครูที่เกี่ยวข้องนำหลักสูตรไปใช้จริงในระดับห้องเรียนอย่างได้ผล จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องจัดฝึกอบรมครูประจำการอย่างเหมาะสม

โรเจอร์ (Roger, 1976, p. 13 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 150) เน้นที่บุคลากรเป้าหมาย 3 ประเภท คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ได้กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

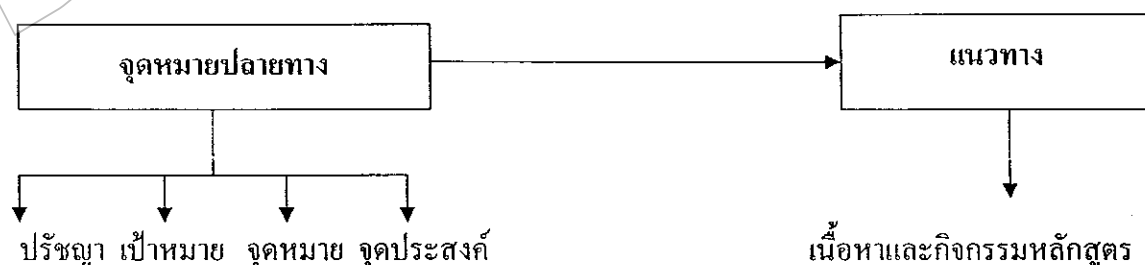
ขั้นที่ 1 การเลือกและการกำหนดเป้าหมายการศึกษา

ขั้นที่ 2 การจัดประสบการณ์ให้กับครู

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน

ขั้นที่ 4 การจัดประสบการณ์ให้กับผู้ปกครอง

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 6 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 148) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์นั้นมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา การจัดมวลประสบการณ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรควรจัดระบบการวิเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ว่าจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเช่นใดที่โรงเรียนควรแสวงหา

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ว่าประสบการณ์การศึกษาเช่นใดที่สามารถจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายข้างต้น

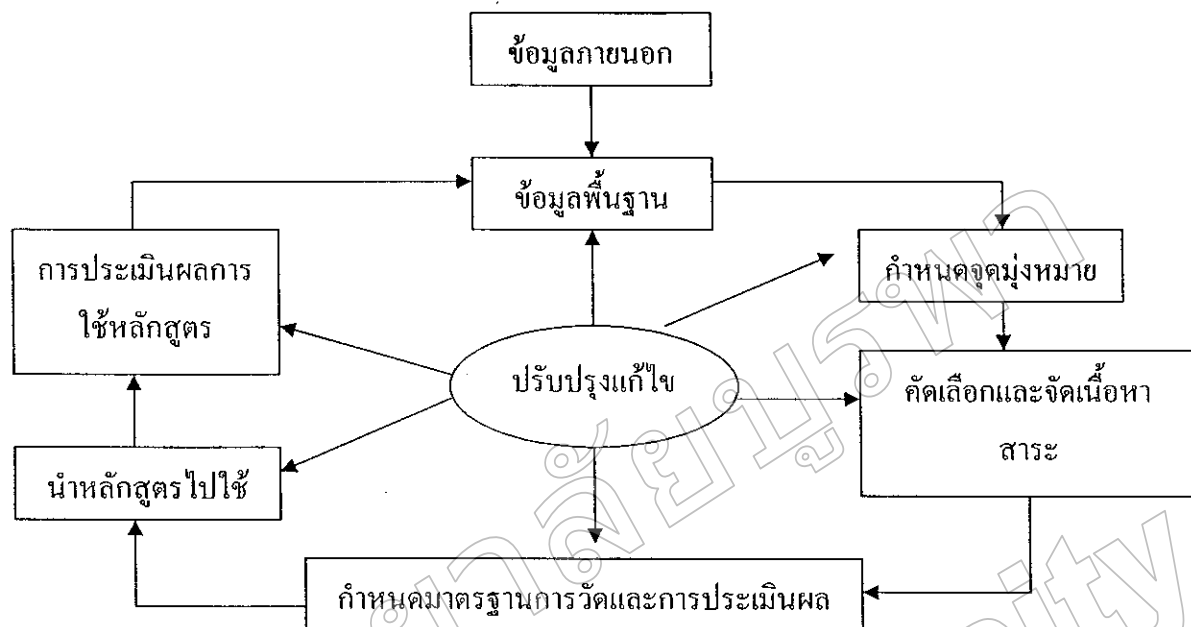
ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ว่าจะจัดระบบการให้การศึกษาดำเนินไปอย่างไร

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าจุดมุ่งหมายบรรลุถึงเป้าหมาย

สัจ จูทรานันท์ (2532, หน้า 38 - 42) ได้เสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

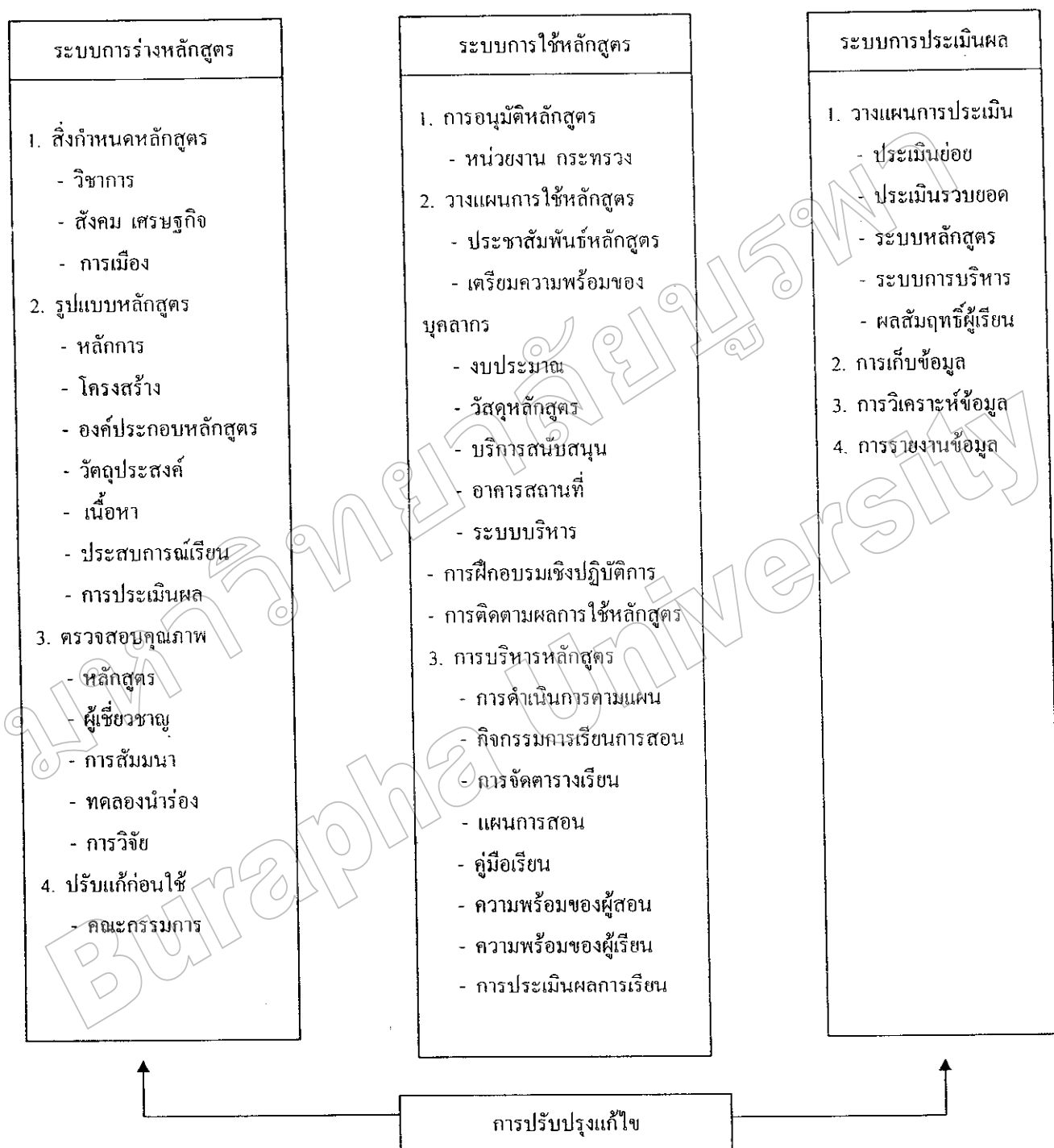
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นงานที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นตอนที่ทำหลังจากได้วิเคราะห์และได้ทราบถึงสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระในขั้นตอนนี้จะต้องผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้
4. การกำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล ขั้นนี้จะมุ่งหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5. การนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นนี้มุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตรหลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้วเพื่อหาวิธีการแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วก็ควรประเมินผลจากการใช้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้อง และมีจุดใดบ้างที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากได้มีการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเป็นวัฏจักรต่อเนื่องกัน ดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ สจัด อุทรานันท์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521, หน้า 1) เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ ระบบการประเมินหลักสูตร กระบวนการดังกล่าวสามารถนำเสนอ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาหลายท่าน
ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบามาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้วในครั้งนี้ และกำหนดเป็นขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างหลักสูตร

- 1.1 วินิจฉัยความต้องการ
- 1.2 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ
- 1.3 การเลือกเนื้อหา
- 1.4 การจัดลำดับเนื้อหา
- 1.5 การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 1.6 การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
- 1.7 การกำหนดแนวทางการประเมินผล

2. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

3. การทดลองใช้หลักสูตร

4. การปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรถือเป็นงานที่มีความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะจะทำให้
ทราบถึงคุณภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด หรือผลที่ได้บรรลุจุดหมาย
ที่วางไว้หรือไม่ การประเมินหลักสูตรอาจให้ความหมายได้ดังนี้

1. การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ
2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน
3. การอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
4. การอธิบายการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องหลักสูตร
5. การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

ซึ่งลักษณะการประเมินหลักสูตรมี 3 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลก่อนการดำเนินงาน เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่หลักสูตร
ยังไม่ได้นำไปใช้ในโรงเรียน
2. การประเมินขณะดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่กำลังนำ
หลักสูตรนั้น ๆ ไปใช้ในโรงเรียน

3. การประเมินหลังการดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่หลักสูตรได้นำไปใช้ในโรงเรียนแล้ว

สันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า, 140) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า หลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นสามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่ออธิบายและดูว่า ลักษณะของส่วนประกอบต่างๆ ในหลักสูตรมีความสอดคล้องกันหรือไม่
3. เพื่อตัดสินว่า หลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี
4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่
5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหรือไม่

การประเมินหลักสูตรนั้นมีหลายรูปแบบตามความคิดเห็นของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, Model of Evaluation) ไทเลอร์ (Tyler, 1950, pp. 110 – 125 อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทรังษย์, 2542, หน้า 33 - 34) เป็นผู้วางรากฐานการประเมินหลักสูตร กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร คือ การเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และเห็นว่ากระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดหมายของการศึกษา ประสพการณ์การเรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งทั้ง 3 ส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของการจัดหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมเช่นไร พยายามจัดประสพการณ์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูแลผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 26) รูปแบบการประเมินแบบนี้มีชื่อย่อว่า CIPP MODEL มีชื่อเต็มว่า Context – Input – Process – Product – Model ซึ่งรูปแบบที่เสนอโดยสตัฟเฟิลบีมและคณะกรรมการประเมินหลักสูตรแบ่งออกเป็นการประเมินข้อมูล 4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เพื่อให้ได้ข้อมูลมากำหนดจุดมุ่งหมายเหนือจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมปัญหาและความต้องการต่างๆ เพื่อ

ชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาที่มีอยู่ ถ้ามีการใช้หลักสูตรไประยะหนึ่ง การประเมินนี้คือ การประเมินในด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ผู้เรียน อุปกรณ์การสอน อาคารสถานที่ ฯลฯ ว่าตัวป้อนเหล่านี้ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินในขั้นปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบกิจกรรม กระบวนการต่าง ๆ ของหลักสูตรมีข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องการสอน การบริหาร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น ประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด

รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้ ถ้าในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ให้ประเมินดูจากสภาพที่เป็นอยู่หรือผลการปฏิบัติงานสอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งทำให้เห็นว่าส่วนใดของหลักสูตรใช้ได้ ส่วนใดมีข้อบกพร่อง

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven, 1969, อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 25) สคริฟเวนเสนอว่าผู้ประเมินควรประเมินผลสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ สังเกตพฤติกรรมและสภาพการณ์รวมทั้งผลต่าง ๆ ที่จะได้รับ ผู้ประเมินจะมีความเป็นอิสระในการเก็บข้อมูลทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตได้ ผู้ประเมินอาจพบว่ามีข้อสังเกตอีกมากมาย นอกเหนือจากจุดประสงค์ที่วางไว้ในหลักสูตรและข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเป็นข้อมูลลักษณะเชิงคุณภาพ

สาลิณี อุดมผล (2542, หน้า 33) ได้สรุปแนวคิดของสคริฟเวน เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลย่อย เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในขณะที่ใช้หลักสูตรอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
2. การประเมินผลรวบยอด เป็นการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง เมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้หลักสูตรแล้วเพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตร
3. การประเมินผลภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของบางสิ่งภายในตัวของมันเอง เช่น การประเมินเนื้อหา จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เป็นต้น

4. การประเมินผลสำเร็จ เป็นการประเมินผลที่เกิดจากสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครูที่มีต่อนักเรียน

สกริฟเวนไม่ได้เสนอแนะวิธีการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีเพียงภาพรวม ๆ เท่านั้น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นนั้นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการความเป็นจริงของท้องถิ่น และเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม ผู้เรียน แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น นั้นมีหลากหลายตาม ความคิดเห็นของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริย์ (2542, หน้า 124) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง มาปรับ ขยาย หรือเพิ่มหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สุมิตร คุณากร (2523, หน้า 183-184) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การขยายและปรับปรุงหลักสูตรระดับชาติ คำว่า “การขยาย” หมายถึง การนำเอาทั้งจุดหมายและเนื้อหาขยายความ คือ ขยายออกจากรวมธรรมให้เป็นรูปธรรม ขยายเนื้อหาเพิ่มขึ้น มีรายละเอียดที่ครูนำมาสอนได้ ส่วน “ปรับ” ก็คือ การนำเอาจุดหมายและเนื้อหาวิชามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์ และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับ เพิ่ม ขยาย ลด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น สภาพความจริงของชุมชน สังคม ผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการได้เสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ในระดับประถมศึกษาสามารถทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถทำได้ในรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทุกกลุ่มวิชา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรแกนกลาง

ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ต้องศึกษาคำอธิบาย รายวิชาของหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เนื้อหา ได้แก่ ข้อความที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของสิ่งที่จะนำมาให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะ

ส่วนที่ 2 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ ผู้เรียน

ส่วนที่ 3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะตามที่ระบุไว้ในส่วนที่ 1 และ 2 พฤติกรรมดังกล่าวต้อง ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ ในส่วนกิจกรรมจะต้องกำหนดวิธีการศึกษาให้ เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน เน้นกิจกรรมที่หลากหลายและ ทักษะกระบวนการ

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยปรับ เพิ่ม ลด ขยาย รายละเอียดของเนื้อหาหัวข้อ ขอบข่ายที่กำหนดในคำอธิบายรายวิชา โดยให้เหมาะสม สอดคล้อง กับสภาพท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อ ขอบข่ายของเนื้อหา คาบเวลาเรียนที่กำหนดใน หลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลง

3. จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการ จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตร ในระดับประถมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมได้ในกรณีที่พบว่าเนื้อหาที่ ต้องการให้ผู้เรียนเรียนนั้นไม่ปรากฏในหลักสูตร ซึ่งการเพิ่มเติมเช่นนี้ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียนที่กำหนดใน โครงสร้างเปลี่ยนแปลง

4. ปรับหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใน ลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพ ท้องถิ่นและจุดประสงค์ สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นสามารถพัฒนาเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมการ เรียนการสอน ประกอบด้วย หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือครู คู่มือ การเรียนการสอน เป็นต้น

5. จัดสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการจัดทำ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์และอื่น ๆ ขึ้นใหม่ โดยให้เหมาะสมกับ สภาพท้องถิ่น ความต้องการ จุดประสงค์ และนำสื่ออื่นๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

จากแนวดำเนินการดังกล่าว สามารถสรุปลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม

2. การปรับ เพิ่มรายละเอียดเนื้อหาจากที่กำหนดในคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว และนำมาใช้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

5. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากการศึกษาลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้วนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับ เพิ่มรายละเอียดเนื้อหาจากที่กำหนดในคำอธิบายรายวิชา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้หลายแนวทาง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

สมิทร คุนการ (2523, หน้า 192 – 193) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ
2. การจัดตั้งอนุกรรมการ
3. การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูลในด้านต่อไปนี้
 - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ผลิตขึ้นมาในอดีต
 - 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาข้อจำกัดในการเรียนการสอน
4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในเรื่องต่อไปนี้
 - 4.1 เรื่องโครงสร้างหรือรูปแบบของประมวลการสอนที่ทำ
 - 4.2 เรื่องเวลา เพื่อความสะดวกของคณะกรรมการทุกคน
5. การประชุมเพื่อดำเนินการ

สัจจ อุทรานันท์ (2532, หน้า 314-315) กล่าวว่า ival การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่นหรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเสริมหลักสูตรกลาง อาจจะดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในระดับใด หากจะให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนควรจะดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน โดยการทําวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนา หรือวิธีการอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริม

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรแกนกลางและ/หรือจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้การนิเทศและติดตามมีความสำคัญมาก

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่า หลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามทัศนะของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านมีความแตกต่างกันบ้าง แต่โดยภาพรวมมีความคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเป็นการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตร
 - 1.1 วิจัยความต้องการ
 - 1.2 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ
 - 1.3 การเลือกเนื้อหา
 - 1.4 การจัดลำดับเนื้อหา
 - 1.5 การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
 - 1.6 การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
 - 1.7 การกำหนดแนวทางการประเมินผล
2. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร
4. การปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา การจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ ประสพการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาดังแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ จึงกำหนดโครงสร้าง ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ 5 ส่วนคือ

1. ระดับช่วงชั้น หลักสูตรกำหนดเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน คือ

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน หลักสูตรกำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ โดยสามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ประกอบด้วยภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วยสุศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาอังกฤษ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัดและสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาองค์รวมความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนวและ กิจกรรมนักเรียน เช่น ลูกเสือ เนตรนารี (รุจิร ภูสาระ, 2545, หน้า 116 –118)

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบแต่ละ ช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800–1,000 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 4–5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 4–5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000–1,200 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 5–6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6

ชั่วโมง

การจัดหลักสูตร

การจัดหลักสูตรช่วงชั้นที่ 1 และ 2 เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการ เรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อ

สื่อสารและพื้นฐานการเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม วัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 เน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัด ความสนใจของตนเอง การพัฒนา บุคลิกภาพ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้ง ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบ การสร้างเสริมคุณภาพของ ตนเองและชุมชน ความภูมิใจในความเป็นไทย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือ ศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 เน้นให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาท ของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้ จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความ ถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 2 – 4)

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ครูผู้สอนจะต้องใช้รูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพ จริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้แบบบูรณาการและเรียนรู้คุณธรรม ซึ่งแนวในการจัดการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 2 มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานกลุ่ม การสอน แบบบูรณาการโครงงาน การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะใน การคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จะนำมาจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน ควรมีความหลากหลาย เน้นสื่อเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนและผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้มี ประสิทธิภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน และ สถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนต้องมีการประเมินภายนอก (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 4-5)

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนด

4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา
กำหนด (รุจิรี ภู่อาระ, 2545)

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

บทนำ

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น มีคุณลักษณะต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีเป้าหมาย คือการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี มีความเจริญงอกงามทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีเจตคติ ค่านิยมที่ดีที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 2)

ความสำคัญ ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมศึกษา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมศึกษา ปรัชญาและศาสนา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะการบูรณาการ
2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะการสืบสวนสอบสวน การสืบค้น เป็นต้น

3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ ค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น การรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง มีวินัย ซื่อสัตย์ กตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน เป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักทำงานกลุ่ม เคารพสิทธิผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันและความรักต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยม เจตคติที่ได้รับจากการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรมแล้วยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการประกอบในการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากที่ต่าง ๆ วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปะ นักดนตรี ประสมการณ์ของนักศิลปะและทักษะการถ่ายทอดภาษาออกมา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเรียนการสอนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมิใช่การเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปได้ในสังคมและในโลก พิจารณามุมมอง พหุ ประเมิน คิดคำนวณ วิเคราะห์ สร้างจินตนาการ ต่อบุคคลและพากเพียรพยายามในเรื่องต่าง ๆ กันอย่างไรสังคมศึกษาเชื่อมโยงสิ่งที่มีมนุษย์ทำ โดยเน้นทั้งเรื่องวรรณกรรม ศิลปะ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ทั้ง ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้จากสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษา การจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ ลักษณะ

หน่วยการเรียนรู้แบบนี้จะนำมาจากแนวคิด ความคิดรวบยอด ปัญหาหรือโครงการ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวมมาเป็นประเด็นปัญหาหรือโครงการ เหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ โดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองที่ดี

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพและการอยู่ในสังคม

1.5 นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมและกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเองและเอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมายเพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ สอบสวน การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำพาตัวเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้สู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติและระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำทาบ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

คุณภาพผู้เรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียนดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรม คำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม
2. ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมรวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติเพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก
3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคภูมิใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

ช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตน ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย

2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมในศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนา มากยิ่งขึ้น

3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค ประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

สาระการเรียนรู้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ที่ผู้วิจัยทำการวิจัยเท่านั้น

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ

องค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรมด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในฐานะเป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้ง สามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

นอกจากนี้ผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเรียนรู้ และแสวงหา ประสบการณ์ทางด้านระบบการเมือง การปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลกโดยเฉพาะระบบ การเมืองการปกครองของประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ระบบการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องในชีวิตของคนไทย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีทางประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างมีเหตุมีผล

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส.2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส.2.2 เข้าใจระบบการเมือง การปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ มีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมี วิจารณญาณ

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เน้นความเชื่อมโยงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดีที่มุ่งให้ความเข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้นมีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาดอย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคมและของประเทศชาติ ว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศและสังคมอื่นจากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบันที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและดำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้ความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกันและต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม คติวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

มาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้ จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ครบทุกสาระในทุกปีตลอด 12 ปี ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ควรเป็นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3 เรื่องราวของตัวผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้านและชุมชนที่อยู่อาศัย เชื่อมโยงกับสังคมอื่นทั้งในประเทศไทยและในโลก

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 เรื่องราวของจังหวัดและภาค ที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทยและภูมิภาคใกล้เคียงในโลก

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–3 เรื่องราวของประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกตะวันออกและโลกตะวันตก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลก
ภูมิศาสตร์ประเทศไทย ภูมิศาสตร์โลก การเมืองการปกครองของไทย เศรษฐกิจประเทศไทย
ศาสนาและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ในสังคมโลก

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมายของคำว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” นั้นมี 2 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ สามารถค้นพบความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง และสังคมส่วนรวมได้ ส่วนความหมายของคำว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” อีกด้านหนึ่ง คือด้านผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ใด ๆ ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเคารพในศักดิ์ศรี สิทธิและหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอา ชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อสร้างปัญญา ให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง มีความสุข สนุกสนาน และเกิดฉันทะในการเรียนรู้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การเรียนการสอนที่มุ่งกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ยุทธวิธีการเรียนการสอน ที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งการเรียนการสอน กลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และการศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคล ได้แก่

1. การระดมสมอง การให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กันทั้งในกลุ่มย่อยและการเรียนร่วมกัน ทั้งชั้นเรียน ผู้เรียนได้อภิปรายและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ วิธีนี้ยังทำให้ผู้เรียนได้แสดงพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่ การนำความรู้มาใช้ในการศึกษาเรื่องที่เรียน และตรวจสอบความเข้าใจของตนที่ยังไม่ถูกต้องได้อีกด้วย

2. กรณีศึกษา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนอ่านเรื่องสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเรื่องหนึ่งให้ผู้เรียนสร้างข้อสมมุติฐาน กรณีศึกษาทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การคาดคะเนอนาคตด้วย

3. การเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนรู้วิธีทำงานด้วยกันในกลุ่มย่อย และให้สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มาร่วมกันทำงาน ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้คอย

อำนวยความสะดวกในการเรียน ผู้เรียนทำหน้าที่เป็นผู้รู้ เป็นแหล่งความรู้ให้กันและกัน การเรียนแบบร่วมมือมีหลายวิธี เช่น

3.1 ต่อเติมเสริมสร้าง (Jigsaw) เป็นวิธีการเรียนรู้บนพื้นฐานที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเสมือนเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แล้วทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เพื่อนในกลุ่ม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันและกัน

3.2 ร่วมหัวร่วมคิด (Number Heads Together) ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานที่จะตอบคำถามที่ครูกำหนดไว้ เมื่อครูมอบหมายให้หมายเลขใดหมายเลขหนึ่งเป็นผู้ตอบ ผู้เรียนคนนั้นก็จะต้องตอบตามคำตอบที่ได้จากการที่ทุกคนในกลุ่มร่วมกันหาคำตอบแล้ว เป็นวิธีการที่ส่งเสริมบรรยากาศ การแข่งขันบนพื้นฐานของการร่วมมือเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่เรียน และได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3.3 คู่คิดคู่สร้าง (Think – Pair – Share) ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษาเรื่องหรือหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งตามลำพังแต่ละคนก่อน หลังจากนั้นจึงจับคู่อภิปรายในสิ่งที่แต่ละคนได้ศึกษามาแล้ว นั้น เมื่อได้รับฟังความคิดเห็นกัน ได้ทบทวนกันก็จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคู่ของตน ร่วมกันในชั้นด้วย วิธีการนี้ได้ประโยชน์ที่จะช่วยให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความเข้าใจในแนวคิดที่เป็นของตนเอง

4. การได้วาทิ มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเชื่อมโยงในสิ่งที่ศึกษาค้นคว้าเข้าด้วยกัน กิจกรรมนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการจัดระบบข้อมูลความรู้ต่างๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของตน และใช้ทักษะทางภาษาเพื่อสื่อสารงานใจผู้อื่น

5. การจัดประสบการณ์นอกสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและได้รับประสบการณ์ตรงในชีวิตจริง โดยใช้สังคมเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของผู้เรียนทั้งผู้เรียนและครูได้ฝึกการวางแผนล่วงหน้าก่อนที่จะรับประสบการณ์เหล่านั้น

6. การเขียนบรรยาย เป็นการฝึกทักษะการเขียนเพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้คิดประเด็นคำถามต่าง ๆ รวบรวมความรู้แล้วนำมาถ่ายทอดด้วยการเขียนให้ผู้อื่นได้เข้าใจความคิดเห็นของตน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ที่เรียนมาแล้ว มาผสมผสานกับความรู้ใหม่และเขียนถ่ายทอดออกมา

7. การจัดระบบความคิดด้วยกราฟฟิก ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดรวบยอดและความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนผัง แผนภาพ กราฟ ตาราง แผนที่มีความคิดต่างๆ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความคิดผ่านการใช้กราฟฟิกเหล่านี้

8. การอ่านร่วมกันในกลุ่ม ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน ด้วยการอภิปราย ชักถามร่วมกันกับเพื่อน

9. การสัมภาษณ์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักการตั้งคำถามเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ รู้จักการตีความข้อมูลและรายงานผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้เรียนได้สร้างประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชุมชน ครอบครัวและโรงเรียนอีกด้วย

10. การเขียนอนุทิน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เขียนแสดงความคิดความรู้สึกอย่างเสรี ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับความสนใจและประสบการณ์ของเขา

11. การบรรยาย เป็นการฟังอธิบายจากครู เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าในกรณีที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องตรงกัน

12. การรายงาน เป็นชิ้นงานที่สะท้อนการเรียนรู้กันคว่ำในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง การรายงานผลด้วยการเขียนหรือการพูดรายงานด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบ ทั้งยังส่งผลถึงเรื่องความรับผิดชอบและความมีวินัย

13. การแสดงบทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์และตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจ มีการพัฒนาทักษะทางด้านสังคม รู้จักการเตรียมการด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลก่อนการแสดง

14. เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การสื่อสาร และการสืบค้นข้อมูลความรู้ด้วยการใช้ CD-ROM, INTERNET, E-mail เป็นต้น

หลักการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การจะทำให้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีคุณภาพในทุกสาขาวิชาและทุกชั้นปีต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน ผู้เรียนต้องได้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนกว้างและลึกซึ้ง

หลักการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหา ข้อเท็จจริงที่มากมายกระจัดกระจาย แต่ไม่เป็นแก่นสาร ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผล ที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียนเพื่อแสดงให้เห็นว่า เขาได้เรียนรู้และสามารถทำอะไรได้บ้าง

2. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ การบูรณาการตั้งแต่หลักสูตรหัวข้อที่จะเรียน เชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่าง ๆ ทั้งในอดีตละปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการ

ความรู้ ทักษะค่านิยมและค่านิยมลงสู่การปฏิบัติจริง ด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งสัมพันธ์กับสาระต่าง ๆ

3. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาค่านิยมจริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนรู้ที่สะท้อนค่านิยม จริยธรรมในสังคม การนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิตช่วยผู้เรียนให้ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4. จัดการเรียนการสอนที่ท้าทาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในส่วนตนและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใฝ่ใจและเคารพในความคิดของผู้เรียน

5. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

จะเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้สอนจะใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสานกันเหมือนกับการสอนอื่น ๆ เพราะเหตุว่าไม่มีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว การสอนที่ดี คือ การสอนที่มีประสิทธิภาพ ประหยัด และเหมาะสมกับสถานการณ์ ตัวครูผู้สอนเองก็ต้องมีความยืดหยุ่น ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนพร้อมทั้งมีการวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี การสอนสาระสังคมศึกษาจะสามารถจุดประสงค์ที่กำหนด จึงต้องมีเทคนิคหลายประการ เช่น การสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบแยกรายวิชา หรือรวมรายวิชาอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลำดับตามกระบวนการเรียนรู้และธรรมชาติของสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ในระดับนี้ผู้เรียนควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคที่อยู่อาศัยในประเทศไทยกับของภูมิภาคอื่นในโลก การศึกษาเช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดเรื่องภูมิภาค เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตก เมื่อได้เรียนในช่วงชั้นที่สูงขึ้นไปทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครองและสภาพเศรษฐกิจ ส่วนอีก 2 ปี ถัดไปในช่วงชั้นนี้จะเน้นการศึกษาความเป็นประเทศไทยให้มากขึ้นรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านของไทย ซึ่งไม่จำเป็นต้องศึกษาทุกประเทศ อาจเลือกเป็นกรณีศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย

ในการศึกษาประเทศอื่นในภูมิภาคต่าง ๆ ผู้เรียนจะได้พัฒนาความเข้าใจในศาสนา สังคม วัฒนธรรม และค่านิยม จริยธรรม ที่ผู้คนในประเทศนั้น ๆ ยึดถืออยู่ รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ

การเมืองการปกครองตลอดจนประวัติศาสตร์ของประเทศเหล่านั้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า สภาพสังคมในที่ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอย่างไร มนุษย์มีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างไร สภาพสังคมพัฒนามาสู่ปัจจุบันอย่างไร และแนวโน้มจะเป็นอย่างไร ในอนาคต

ขณะที่ศึกษาเรื่องราวของจังหวัดภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ประเทศไทยใกล้เคียงและภูมิภาคอื่นในโลก ในลักษณะกรณีศึกษานี้ ควรให้ผู้เรียนได้สำรวจแนวคิดต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ ประเด็นคำถามเพื่อการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้ได้แก่ ผู้คนในสังคม จะมีค่านิยม จริยธรรมและความเชื่อ ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมที่ผู้คนในสังคมนั้นอาศัยอยู่ การจัดระเบียบทางสังคมดำเนินชีวิตกัน ในสังคมนั้น มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ซึ่งจากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนดังกล่าว หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยให้ผู้เรียนจัดกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน มีการมอบหมายบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานในด้านต่าง ๆ ภายในกลุ่ม มีกิจกรรมการศึกษาค้นคว้า การจัดทำผลงานกลุ่ม การสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

จากสาระของหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีการวางแผนให้มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ตามธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษานั้นเป็นวิชาว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น และมีคุณลักษณะต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ในการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงสมควรมีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องขึ้นในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะตัวผู้เรียนนั้นจะต้องมีการเตรียมตัวที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตให้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในชีวิตประจำวัน ได้โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนเองจะต้องเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เรียนรู้จากข้อมูลข่าวสารทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนซึ่งเป็นความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและจำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ดังกล่าว รวมทั้งอุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ที่สามารถกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

ส่วนการประเมินผลการศึกษาต้องใช้ระบบของการประเมินความสามารถจริง ซึ่งการประเมินสภาพจริงที่จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นวิธีการที่เป็นชีวิตจริง (Authentic Approach) ทำให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเต็มศักยภาพของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติในชีวิตจริงสามารถถ่ายโยง (Transfer) ไปสู่สถานการณ์ใหม่ได้ดีกว่าการนำความรู้จากการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ที่ไม่ใช่สภาพจริง
2. ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและการปฏิบัติอย่างมีความหมายต่อตัวผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนได้คิดงานเอง และปฏิบัติตามความคิดของเขาเองทำให้เกิดความมุ่งมั่น และทำให้เสร็จเพื่อจะได้เห็นผลแห่งการคิด และปฏิบัติ
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิด อยากทดลอง และปฏิบัติการ กำหนดปัญหาที่ท้าทายยาก และเป็นไปได้ในชีวิตจริง นอกจากมีความหมายต่อผู้เรียนแล้วยังทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย อยากคิดและอยากทำให้สำเร็จ
4. เน้นให้ผู้เรียนคิด และปฏิบัติด้วยแนวทางของตน (Self – Directed Approach) แนวคิดของวิธีที่เน้นชีวิตจริง มุ่งให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเอง คิดวางแผนด้วยวิธีของตนเอง ปฏิบัติในสิ่งที่ตนชอบ ดังนั้นการกำหนดงานควรจะต้องเปิดกว้างให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิด ไม่ควรเป็นงานที่ทำตามคำสั่ง (On-Commander Tasks) เพราะจะไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้นำความรู้จากหลายเนื้อหา หลายวิชา (Crossed Area) มาประยุกต์ใช้เป็นธรรมชาติของชีวิตจริงที่จะทำการสิ่งใดจะเป็นการวางแผนการหรือการแก้ปัญหา จะใช้ทักษะย่อย ๆ กับเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้จากหลากหลายวิชามาบูรณาการเข้าด้วยกัน

หลักการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner –Centered Assessment)

1. จุดหมายเบื้องต้นของการประเมินผู้เรียนคือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความหมายสำคัญ
2. การกำหนดมาตรฐานความเป็นเลิศ และการออกแบบระบบการประเมินควรเป็นผลจากความเห็นร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความใส่ใจอย่างจริงจังของผู้เกี่ยวข้อง
3. การประเมินควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถที่แท้จริงออกมา และสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจและความตั้งใจในการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกำกับดูแล และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ความรู้ ทักษะและยุทธศาสตร์ที่ประเมิน ควรเป็นอย่างเดียวกับที่นักเรียนใช้ในกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรชีวิตประจำวัน
5. การประเมินผลควรอาศัยข้อมูลจากการปฏิบัติการงานที่มีความหมาย สอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic Tasks) และสอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียนการสอนในชั้นเรียน

6. การประเมินและการตัดสินผลการเรียนไม่ควรใช้ข้อมูลจากผลการสอบแบบทดสอบมาตรฐานเพียงอย่างเดียว เพราะจะไม่เป็นธรรมกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายด้านความสามารถ และผลสัมฤทธิ์

7. การประเมินต้องเป็นธรรมกับผู้เรียนทุกคน ไม่ว่าพื้นฐานทางวัฒนธรรม ภาษา เชื้อชาติ เพศ และภูมิหลังทางผลสัมฤทธิ์จะเป็นเช่นไร

8. ระบบการประเมินควรเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ใช้ประโยชน์ข้อมูลการประเมิน ทำการตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ ๆ

9. การประเมินในชั้นเรียนควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ข้อมูลระยะยาวสำหรับใช้เป็นหลักฐานการพัฒนาและความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

10. ระบบการประเมินควรรวมถึงการวัดแรงจูงใจ เจตคติ และปฏิกิริยาทางจิตพิสัย (Affective Reaction) ของผู้เรียนต่อหลักสูตรและการเรียนการสอน นอกเหนือไปจากการวัดด้านความรู้ ทักษะทางปัญญา และยุทธศาสตร์การคิด

11. ผลการประเมินควรครอบคลุมถึงตัวอย่างผลงาน (Exhibits) Portfolios และการปฏิบัติจริงเพื่อเป็นหลักฐานบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกเหนือไปจากการทดสอบแบบ Paper-and-Pencil

12. ผลการประเมินควรให้ข้อมูลป้อนกลับที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และเป็นปัจจุบันแก่ผู้เกี่ยวข้องระดับต่าง ๆ

13. การประเมินไม่ควรถือความถูกต้องของคำตอบอย่างเคร่งครัดและคับแคบแต่ควรพิจารณาถึงคำตอบที่เป็นไปได้และสมเหตุสมผล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากความผิดพลาด

14. การประเมินควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงออกซึ่งความรู้และความเข้าใจอย่างสร้างสรรค์และอิสระและไม่ควรจำกัดเพียงแค่โจทย์ปัญหาและคำตอบที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้า

เนื่องจากการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ/ โครงการงาน เป็นผู้ผลิตผลงาน รวมทั้งมีการทำงานกลุ่มและการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ด้วย ดังนั้น การวัดประเมินผลความรู้ดังกล่าวจะเน้นการประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment) อันเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางที่พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด การวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ ผสมผสานไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงงานหรือแฟ้มสะสมงาน สะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจะต้องกระทำในหลายบริบทอันได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีหลากหลาย เช่น กิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมการปฏิบัติ กิจกรรมสำรวจภาคสนาม กิจกรรมการสำรวจตรวจสอบ การทดลอง กิจกรรมศึกษาค้นคว้า กิจกรรมศึกษาปัญหาพิเศษหรือโครงงาน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ ต้องคำนึงว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจึงอาจทำงานชิ้นเดียวกันได้เสร็จในเวลาที่แตกต่างกัน และผลงานที่ได้ก็อาจแตกต่างกันด้วย เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเหล่านี้แล้วก็ต้องเก็บรวบรวมผลงาน เช่น รายงาน ชิ้นงาน บันทึก และรวมถึงทักษะปฏิบัติต่าง ๆ เจตคติ ความรัก ความซาบซึ้ง กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำและผลงานเหล่านี้ต้องใช้วิธีประเมินที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกันเพื่อช่วยให้สามารถประเมินความรู้ความสามารถและความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของผู้เรียนได้ การวัดและประเมินผลจากสภาพจริงจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน หลากหลายวิธี ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และต้องประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้หาข้อมูลที่มาพอที่จะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้

ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

1. การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง มีลักษณะที่สำคัญคือ ใช้วิธีการประเมินกระบวนการคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการปฏิบัติงาน ศักยภาพของผู้เรียนในด้านของผู้ผลิต และกระบวนการที่ได้ผลผลิตมากกว่าที่จะประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรได้บ้าง
2. เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในส่วนที่ควรส่งเสริมและส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคล
3. เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงานของทั้งตนเองและของเพื่อนร่วมห้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตัวเอง เชื่อมั่นในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้
4. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอนและการวางแผนการสอนของผู้สอนว่าสามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้หรือไม่

5. ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้
 6. ประเมินด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลายในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
- วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล**

ในการวัดและประเมินผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำสั้น ๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น
2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนรู้ การสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการสังเกตนั้นครูผู้สอนสามารถทำได้ตลอดเวลาซึ่งอาจมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่จะสังเกต หรือการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง โดยครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือประกอบการสังเกต โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกต กำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดทำเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็นต้น
3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำงาน โครงการ/ โครงงาน การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวผู้เรียนเอง เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ปกครอง นักเรียนด้วยการสัมภาษณ์อาจทำอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวัน เวลา และเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยครูผู้สอนจะตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น
4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงานเพื่อประเมินการสร้างผลงานชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถที่ผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมิน โดยครูผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน และองค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น Scoring Rubric, Rating Scale และ Checklist เป็นต้น

5. Scoring Rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมินเพื่ออธิบาย ลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณ หรือระดับความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้สนใจอื่น ๆ ได้ ทราบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้ คะแนนเป็นภาพรวมหรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินความสามารถ ในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็น ของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อ ผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงานจะประเมินการจัดการ ความคิด สร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงความสัมฤทธิ์ผลศักยภาพ ของผู้เรียนในสาระการเรียนรู้

ซึ่งจากการศึกษาการวัดและประเมินผลดังกล่าว หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการวัดและประเมินผล ตามสภาพจริง โดยมีวิธีการที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผลใน 3 ส่วน คือ ผลสัมฤทธิ์ ด้านความรู้ ทักษะรวมถึงคุณลักษณะการปฏิบัติงานและเจตคติต่อจังหวัดสระแก้ว

แหล่งการเรียนรู้

ที่ผ่านมามีสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ หนังสือเรียนและแบบฝึกหัด การเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ต้องมีชีวิตชีวา มีสีสันของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เครื่องมือ อุปกรณ์การเรียน อาจมีตั้งแต่ของง่าย ๆ จำพวก กระดาษ ดินสอ ไปจนถึงอุปกรณ์การสื่อสาร เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ นอกจากนั้นการให้ผู้เรียนได้มี ประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ก็ถือเป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญด้วย

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสระแก้ว

สระแก้วเป็นจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นใหม่โดยแยกเขตการปกครองออกจากจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเพื่อประโยชน์ในการปกครองและความมั่นคงของประเทศ อีกทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่บริเวณชายแดน สระแก้วมีชื่อมาจากชื่อสระน้ำโบราณใน พื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว ซึ่งมีอยู่ 2 สระ กล่าวกันว่าสระน้ำแห่งนี้มีความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ของจังหวัดสระแก้วมาตั้งแต่ครั้งกรุงธนบุรี ประมาณปี พ.ศ. 2323 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นแม่ทัพยก

ไปตีประเทศกัมพูชา ได้แะพักกองทัพที่บริเวณสระน้ำทั้งสองแห่งนี้ กองทัพได้อาศัยน้ำจากสระใช้สอย ได้ขนานนามสระทั้งสองว่า “สระแก้ว สระขวัญ” ซึ่งต่อมาน้ำจากสระทั้งสองนี้ได้นำไปใช้ในการประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์ สัตยาโดยถือว่าเป็นน้ำบริสุทธิ์

จังหวัดสระแก้วมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาไม่น้อยกว่า 4,000 ปี ซึ่งปรากฏหลักฐานยืนยัน ดังนี้

1. จังหวัดสระแก้วในยุคหินใหม่ – ยุคโลหะ ได้ค้นพบโบราณวัตถุที่บ้านโคกมะกอก ซึ่งอยู่ในตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์
2. จังหวัดสระแก้วในยุคเจนละ – ทวารวดี ได้ค้นพบจารึกของสระแจะ อำเภอตาพระยา จารึกเขาน้อยสี่ชมพูและปราสาทเมืองไผ่ที่อำเภออรัญประเทศ
3. จังหวัดสระแก้วในยุคขอมเมืองนคร (พ.ศ. 1345–1763) ได้ค้นพบปราสาทศักดิ์ก้อกรม ปราสาทเขาโล้น จารึกทัพเสียม ในเขตกิ่งอำเภอโคกสูง อำเภอตาพระยา โบราณสถานหนองบอน หลุมศิลาแลงในเขตอำเภอวัฒนานครและสระแก้ว – สระขวัญ สระพระเนตร ในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว
4. จังหวัดสระแก้วในยุคสุโขทัย (พ.ศ. 1778 – 1893) ได้ค้นพบในเสมพระพิฆเนศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของอาณาจักรทวารวดีได้เข้ามามีบทบาทในจังหวัดสระแก้วมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของพุทธศาสนา
5. จังหวัดสระแก้วในยุคกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 – 2310) ยุคนี้ไทยได้ขยายอาณาเขตครอบคลุมเขมรอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเขตพื้นที่ของจังหวัดสระแก้วนั้นได้ใช้เป็นเส้นทางในการทำสงครามกับกัมพูชา ซึ่งในปี พ.ศ. 2136 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ยกทัพจากกรุงศรีอยุธยามาหยุดพักที่เขตอำเภอวัฒนานคร ต่อมาชาวสระแก้วจึงได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ขึ้นที่อำเภอวัฒนานคร
6. จังหวัดสระแก้วในยุคกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310 – 2325) ปี พ.ศ. 2323 ถือได้ว่าเป็นปีสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดสระแก้ว เนื่องจากปีนั้นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นแม่ทัพยกไปตีประเทศกัมพูชา ได้แะพักกองทัพที่บริเวณสระแก้ว – สระขวัญ และกองทัพได้อาศัยน้ำจากสระในการใช้สอย
7. จังหวัดสระแก้วในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 - ปัจจุบัน) เป็นยุคที่บ้านเมืองในจังหวัดสระแก้วได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เพราะรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ยกบ้านหินแร่ (อรัญທုံແຄ) ขึ้นเป็นเมืองอรัญประเทศ ยกบ้านเขยอกเป็นเมืองวัฒนานคร ส่วนสระแก้วยังใช้ชื่อด่านพระปรัง ในรัชกาลที่ 5 ได้จัดตั้งด่านสระแก้ว และยกเมืองวัฒนานคร เมืองอรัญประเทศเป็นกิ่งอำเภอขึ้นตรงต่ออำเภอกบินทร์บุรี และมีการสร้างทางรถไฟสายตะวันออกมาถึงแปดริ้ว ใน

รัชกาลที่ 6-7 ได้ขยายเส้นทางรถไฟมาถึงอรัญประเทศ ในรัชกาลที่ 8 เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา พื้นที่อำเภออรัญประเทศกลายเป็นสนามรบเพราะญี่ปุ่นใช้เส้นทางของอรัญประเทศเพื่อเข้าสู่กรุงเทพฯ ต่อมาในยุครัชกาลที่ 9 สระแก้วได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และจะเป็นประตูสู่อินโดจีน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว, 2545, หน้า 15-22)

สภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดสระแก้วมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 7,195.436 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่ 74 ของประเทศ ประกอบด้วย 7 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมาและอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรีและอำเภอ

สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีภูเขาสลับซับซ้อน โดยเฉพาะทางตอนเหนือซึ่งติดต่อกับเทือกเขาบรรทัด อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำบางปะกง เริ่มจากคลองพระสะทึงไหลไปทางทิศตะวันตกไปบรรจบกับแควหนุมานในเขตพื้นที่อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี กลายเป็นแม่น้ำปราจีนบุรี จึงไหลผ่านเข้าเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราและลงสู่อ่าวไทย ในเขตพื้นที่อำเภอบางปะกง เรียกว่าแม่น้ำบางปะกง ส่วนบริเวณตอนล่างเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการบดขยี้ผิวดินเพื่อการเกษตร ทำให้เกิดสภาพป่าเสื่อมโทรม

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสระแก้วมีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ฤดู ดังนี้

1. ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ซึ่งจะมีปริมาณน้ำฝนมากสุดในช่วงเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณปีละ 1393.9 มิลลิเมตร
2. ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็นมากสุดในช่วงเดือนธันวาคมและเดือนกุมภาพันธ์
3. ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนจัดมากที่สุดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

จังหวัดสระแก้ว มีลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ นครราชสีมา อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางสภาพภูมิประเทศ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดมีมากมายตามไปด้วย โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทได้ ดังนี้

1. ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 1,207 ตารางกิโลเมตรหรือ 754,375 ไร่

2. ทรัพยากรสัตว์ป่า สัตว์ป่าส่วนใหญ่พบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน เช่น ช้าง กระทิง พญากระรอกดำ ชะนีมิงกุกู เก้ง นกเงือกใหญ่ นกเงือกกรมช้าง นกแต้วแร้ว ฯลฯ เป็นต้น)

3. ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ คลองพระปรง คลองพระสะทึง คลองพรหมโหด คลองน้ำใส ฯลฯ เป็นต้น

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ จังหวัดสระแก้วมีทรัพยากรที่สำคัญได้แก่

4.1 หินอ่อน พบมากที่อำเภออรัญประเทศ อำเภอคลองหาด ส่วนใหญ่ใช้เป็นวัสดุสร้าง และหินประดับ

4.2 ทองคำ พบที่บ้านนางชิง ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร

4.3 เหล็ก พบที่เขายายอินทร์ อำเภอวังน้ำเย็น

4.4 แคลไซต์และฟลูออไรต์ พบที่ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์

4.5 แมงกานีส พบที่อำเภอวัฒนานครและตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น

5. ทรัพยากรที่ดิน จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบลุ่ม จึงทำให้มีลักษณะของดินที่แตกต่างกันออกไป เช่น พวดินเหนียว ดินร่วนเหนียวที่มีก้อนปูนหรือปูนมาร์ลปะปนอยู่มาก ดินมีสีดำ สีนํ้าตาลหรือสีแดงพบบริเวณเชิงเขาหินปูน ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินต้นหรือดินมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลางถึงสูง นอกจากนี้ยังมีดินเหนียวที่มีสีนํ้าตาลหรือสีนํ้าตาลปนเทาซึ่งต่างกันตรงที่ดินประเภทนี้เป็นดินลึกและมีการระบายน้ำได้ปานกลาง พื้นที่ดังกล่าวมักใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรม ทำนาข้าวและปลูกพืชไร่ นอกจากนี้ยังพบดินจำพวกดินเหนียวที่มีเหล็กกับแอมกานีสปะปนอยู่ด้วย ดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนสีนํ้าตาล ดินร่วนปนดินเหนียวมีกรวดปะปน ดินพวกนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดถึงกรดจัดและมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว, 2545, หน้า 15 – 33)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชางานเลือก กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นหลายภาษา: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหิน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียนมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นักเรียนมีความรอบรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในส่วนครูผู้สอนงานอาชีพ มีความพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

วิทยา แสงงาม (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสวนมวย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดทำวิชา/รายวิชา เพิ่มเติมขึ้นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีการประเมินแบบปยุตของค์ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ และใช้รูปแบบการประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อหาตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของหลักสูตรหลังจากนำไปทดลองใช้ ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เหมาะสมกับผู้เรียน และหลังจากนำไปทดลองใช้พบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้น จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา ระยะเวลาเรียน สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

สาธิตี อุคมผล (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง การเจียรไนนิล โดยแบ่งการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาเอกสารและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรไนนิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรไนนิล

พชณี พงษ์สุภา (2544) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง งานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีปรับรายละเอียดเนื้อหาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีของปยุตของค์ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูง ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หัททยา เจียมศักดิ์ (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่นชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปว่า ต้องการจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับหัตถกรรมในท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหา การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมไปประกอบอาชีพที่อื่นที่อยู่นอกชุมชนและมุ่งหวังจะให้มีการอนุรักษ์และพัฒนางานในอาชีพต่อไป

ในอนาคต ทั้งนี้ นักเรียนส่วนมากได้ให้ความสนใจและเห็นคุณค่าของความรู้ที่ได้จากบรรพบุรุษ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ล้าสมัย สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและการเรียนเรื่องนี้ ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจอีกด้วย

วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2538) ศึกษาเรื่อง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ดำเนินการปรับในกลุ่มการเรียนและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาคือ ขาดผู้เสนอแนะแนวทาง ในด้านการปรับ/เพิ่มลด รายละเอียด เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการปรับรายละเอียดทุกกลุ่มประสบการณ์ ปัญหาคือครูขาดความรู้ความเข้าใจเพราะไม่มีผู้เสนอแนะแนวทางในด้านการปรับสื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นการปรับในกลุ่มการเรียนและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการแนะนำ ขาดการส่งเสริมและขาดเอกสาร/แหล่งความรู้สำหรับการค้นคว้า ส่วนด้านการจัดทำเนื้อหารายวิชาชั้นใหม่ ส่วนใหญ่ดำเนินการในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ปัญหาคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจและการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นคู่มือครู คู่มือการสอน ปัญหาคือ ขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัด พังม่วง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 23 คน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพังม่วง สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับผู้สอนและผู้วิจัย เป็นเวลา 60 คาบ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพลงอีแซว สามารถแสดงเพลงอีแซวได้และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร

งานวิจัยต่างประเทศ

วิเวียน (Vivian, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างน้อยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนในด้านเนื้อหา ทักษะ ไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน

เจอร์รี่ (Jerry, 1996, p. 4254 – A) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบกราฟฟิคที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟฟิคที่จำเป็นทางการศึกษาให้มากที่สุดก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิค และนักการศึกษา ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมตามความต้องการ ตามสภาพของท้องถิ่นมีความจำเป็นและน่าสนใจอย่างมาก ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรนี้จะส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอีกด้วย